



# Covenant & Conversation

Jonathan Sacks  
THE RABBI SACKS LEGACY

RABI LORD JONATHAN SACKS'IN ÖĞRETİ VE YAZILARINDAN

Covenant & Conversation yazılarına sağladıkları ve Harry (Chaim) Schimmel'in anısına adanan cömert sponsorlukları için Schimmel Ailesi'ne teşekkürlerimizle. "R. Chaim Schimmel'in Tora'sını, onunla ilk karşılaştığım zamandan beri severim. Sadece yüzeysel gerçekle değil, alta yatan daha derin gerçeğe olan bağlantısıyla da ilgilenmeye gayret eder. 60 yıldır kendisine eşlik eden olağanüstü eşi Anna'yla birlikte, aile, cemaat ve Tora sevgisine adanmış bir yaşam inşa ettiler. Ortaya koydukları örnek yaşamla beni fazlasıyla etkilemiş müstesna bir çift." – Rabi Sacks

## Ki Tisa

# Hakikat ve Barış Arasında

Ki Tisa çölde geçen kırk yılın en şok edici olaylarından birini anlatmaktadır. İnanç tarihinin en büyük vahyinin – Yisrael'in Sinay Dağı'nda Tanrı ile buluşmasının – üzerinden altı hafta geçmeden, halk altın bir buzağı yapmıştır. Bu ya düpedüz putperestlikti ya da ona tehlikeli biçimde yaklaşan bir eylemdi ve Tanrı'nın, o sırada dağda Kendisi ile birlikte bulunan Moşe'ye "Şimdi; Beni durdurmaya çalışma ve Öfkemi onlara karşı salıverip onları tüketeyim" (Şemot 32:10) demesine yol açmıştı.

Burada odaklanmak istediğim nokta, Aaron'un bu olayda oynadığı roldür, çünkü Moşe'nin yokluğunda halkın *de facto* lideri oydu ve halk bu konudaki teklifleriyle ona başvurmuşlardı:

Halk Moşe'nin dağdan inmekte geciktiğini gördü. Aaron'un çevresine toplanan halk, ona "Kalk; bize önümüzde gidecek bir yol gösterici [veya tanrı] yap" dediler. "Çünkü şu Moşe – bizi Mısır'dan çıkaran adam – ona ne olduğunu bilmiyoruz."

Şemot 32:1

Tehlikeyi görmesi gereken kişi Aaron'du; onları durdurması gereken kişi Aaron'du; onlara beklemelerini, sabırlı olmalarını ve güvenmelerini söylemesi gereken kişi Aaron'du. Ama bunun yerine olanları Tora şu sözlerle anlatmaktadır:

Aaron onlara "Eşlerinizin, oğullarınızın ve kızlarınızın kulaklarındaki altın küpeleri çıkarıp bana getirin" dedi. Tüm halk, kulaklarındaki altın küpeleri çıkardı ve [onları] Aaron'a getirdiler. [Aaron, getirdiklerini] ellerinden aldı, onu bir oyma aletiyle şekillendirdi ve bunu dökme bir buzağı haline getirdi. [İçlerinden bazıları] "Seni Mısır'dan çıkaran tanrın budur ey Yisrael!" dediler. Aaron [bunu] görünce, [buzağının] önünde bir *mizbeah* inşa etti. Sonra Aaron bir duyuruda bulunarak "Yarın A-Şem Adına bir bayram olacak!" dedi. Ertesi gün erkenden kalktılar. *Ola-korbanları* yaptılar ve *Şelamim-korbanları* sundular. Halk yiyip içmeye oturdu, sonra da cümbüş için kalktı.

Şemot 32:2-6

Tora'nın ta kendisi, yaptıkları için değilse bile, meydana gelmesine izin verdikleri için Aaron'u itham ediyor görünmektedir:

Moşe halkın kontrolsüzce hareket ettiğini, Aaron'un onların kontrolden çıkmalarına izin verdiğini ve böylece düşmanları için bir alay konusu haline geldiklerini gördü.

Şemot 32:25

Şimdi; Aaron önemsiz bir sima değildi. Liderlik yükünü Moşe ile paylaşmıştı. Ya hâlihazırda Koen Gadol olmuştu veya bu mevkie atanmak üzereydi. Öyleyse bu dram sahnelenmekteken Aaron'un aklından neler geçiyordu?

Midraş'ta, Zoar'da ve Ortaçağ otoritelerinin açıklamalarında esas olarak üç savunma hattı mevcuttur. Zoar'ın önerdiği ilk savunma, Aaron'un zaman kazanmaya çalıştığı yönündedir. Yaptıklarının hepsi bir dizi geciktirme taktiğinden ibaretti. Halka eşlerinin, oğullarının ve kızlarının altın küpelerini getirmelerini söylediğinde kendi kendine "Onlar eşleri ve çocuklarıyla altın için tartışırken aradan zaman geçer ve bu sırada Moşe geri gelir" diye düşünüyordu. Bir *mizbeah* inşa etmesi ve ertesi günü A-Şem için bir bayram olarak ilan etmesi de zaman kazanmayı amaçlıyordu, çünkü Aaron, Moşe'nin geri dönüş yolunda olduğundan emindi.

İkinci savunma Talmud'da yer almakta ve Moşe'nin, dağa çıkmak üzere oradan ayrıldığı zaman halkın başında sadece Aaron'u değil, Hur'u da bırakmış olduğu bilgisine dayanmaktadır (Şemot 24:14). Ama işte, Altın Buzağı anlatımında Hur'dan hiç bahis yoktur. Talmud'a göre Hur halka karşı gelerek onlara yapmak üzere oldukları şeyin yanlış olduğunu söylemiş ve halk tarafından öldürülmüştür. Aaron bunu görmüş ve buzağının yapımına devam etmenin, iki kötü seçenekten daha az kötü olanı olacağına karar vermiştir:

Aaron, Hur'u önünde boğazlanırken gördü ve kendi kendine şöyle dedi: Eğer onlara itaat etmezsem, Hur'a yaptıklarının aynısını bana da yapacaklar ve Peygamberin "Koen [Aaron] ve Peygamber [Hur] Tanrı'nın Mabet'inde öldürülsün mü?" (Eha 2:20) [şeklindeki] korkusu gerçekleşecek. Eğer bu olursa, hiçbir zaman affedilemeyeceklerdir. Onların Altın Buzağı'ya tapmalarına izin vermek daha iyi; bari *teşuva* yoluyla bunun için bağışlanmaya nail olabilirler.

*Sanedrin 7a*

İbn Ezra'nın öne sürdüğü üçüncü savunma iste buzağının hiçbir şekilde bir put olmadığı ve Bene Yisrael'in yaptıkları şeyin, Aaron'un görüşüne göre yasak olmadığı şeklindedir. Ne de olsa halkın baştaki şikâyeti "Moşe'ye ne olduğunu bilmiyoruz" şeklindeydi. Aradıkları, Tanrı'nın değil, Moşe'nin yerini alacak bir şeydi; bir aracı, daha sonraları Koen Gadol'a verilen Urim ve Tumim'den farklı olmayan, Tanrı'nın talimatlarını kavrayabilmelerini sağlayacak bir şey. Buzağıyı bir put olarak gören ve "Seni Mısır'dan çıkararak tanrının budur" diyenler yalnızca küçük bir azınlıktı – altı yüz bin kişi içerisinde üç bin kadar kişi – ve Aaron bu kişiler yüzünden suçlanamazdı.

Sonuç olarak, tefsir tarihinde, Aaron'un kusurluluğunu hafifletme veya asgariye indirgeme yönlü sistematik bir girişim mevcuttur. Ve bunu anlamak da mümkündür, zira Tora'nın metninde Aaron'un Altın Buzağı nedeniyle cezalandırıldığını görmemekteyiz (yine de Abravanel onun daha sonra cezalandırıldığı görüşündedir). Ama işte, ona ne kadar cömertçe yaklaşırsak yaklaşalım, Aaron'u, özellikle de Moşe sonunda gelip kendisinden bir açıklama talep ettiği zaman ona verdiği cevaba bakarak, "zayıf"tan başka bir şekilde nitelemek zordur:

"Efendim öfkelenmesin" dedi Aaron. "Bu halkın kötülüğe ne kadar yatkın olduğunu biliyorsun. Bana 'Bize yol gösterecek bir aracı yap...' dediler. Onlara 'Kimde altın takılar varsa çıkarsın' dedim. Sonra bana altını verdiler, ben de onu ateşe attım ve bu Buzağı ortaya çıktı!"

*Şemot 32:22-24*

Burada, Kral Şaul'un, Peygamber Şemuel'in talimatlarını neden yerine getirmediğini ona açıklarken ileri sürdüğü bahanelere çok benzeyen bir şey vardır. Aaron halkı suçlamaktadır.

Başka bir seçeneği olmadığını öne sürmektedir. Pasif davranmıştır. Olaylar olmuştur. Aaron olup bitenlerin önemini asgariye indirgemektedir. Bu zayıflıktır, liderlik değil.

Dolayısıyla gerçekte olağanüstü olan şey, geleneğin daha sonraları Aaron'u nasıl bir kahraman haline getirdiğidir. Bu konuda Hillel'in sözleri çok ünlüdür:

Aaron'un öğrencileri gibi olun, barışı seven, barışın peşinde koşan, insanları seven ve onları Tora'ya yaklaştıran.

*Avot 1:12*

Gerek Aaron, gerekse de onun nasıl düşmanları dostlara ve günahkârları kanunu gözeten kişilere dönüştürebildiği hakkında ünlü *agada* öğretileri vardır. Sifra, Aaron'un hiçbir zaman kimseye "Günah işledin" demediğini belirtir. Koen Gadol'un görevlerinden birinin, yılda bir kez Yom Kipur'da ulusun günahları için kefaret sağlamak olduğu düşünüldüğünde bu özellikle dikkate değer bir ifadedir. Ne var ki, bu geleneksel bilgilerin hiçbiri Tora'nın kendisinde açıkça belirtilmemiştir. Hahamlarımız tarafından aktarılan tek kanıt metin, Peygamberlerin sonuncusu olan Malahi'nin, Koen hakkında söyledikleridir:

Antlaşmam onunlaydı, yaşam ve barış üzerine... Benimle barış ve dürüstlikle yürüdü ve birçoğunu günahattan çevirdi.

*Malahi 2:5-6*

Ancak Malahi, tarihi bir sima olarak Aaron'dan çok, genel anlamda Koenlikten bahsetmektedir. Belki de bu konudaki en öğretici metin, Talmud'daki, davaya gitmektense uzlaşmaya varmanın daha mı iyi veya daha mı kötü olduğu konusundaki tartışmadır (Sanedrin 6b). Talmud bunu iki rol modeli – Moşe ve Aaron – arasında bir karşılaştırma şeklinde sunmaktadır:

Moşe'nin mottosu "Kanun dağı delse" şeklindeydi. Aaron ise barışı sever ve barışın peşinde koşar ve kişi ile akranı arasında barışı tesis ederdi.

Moşe bir kanun adamıydı. Aaron ise arabuluculuk taraftarıydı (uzlaşmayla aynı olmasa da ona benzer sayılır). Moşe bir hakikat insanıydı. Aaron ise bir barış insanıydı. Moşe adalet arardı. Aaron ise çatışmaları çözümlenme peşindeydi. Bu iki yaklaşım arasında gerçek bir fark vardır. Hakikat, adalet, kanun: bunlar sıfır toplamlı denklemlerdir. Eğer X doğruysa, o zaman Y yanlış olmak zorundadır. Eğer X haklıysa, Y haksız olmak zorundadır. Buna karşılık, "Aaron" tarzı erdemler olan arabuluculuk, uyuşmazlık çözümü, taviz – bunların hepsi, her iki tarafın da, seslerinin duyulduğunu ve iddialarının, en azından kısmen onurlandırıldığını hissettiği sonuçlardır.

Talmud, "Hakikatle ve barış adaletiyle yargılayın kapılarınızda" (Zeharya 8:16) cümlesi üzerinde yaptığı bir yorumla bunu zekice ifade eder. "Barış adaleti" ifadesinin ne anlama geliyor olabileceğini sorar Talmud. "Eğer adalet varsa, barış yoktur. Eğer barış varsa, adalet yoktur. O zaman 'Barış adaleti' nedir? Uzlaşmadır."

Şimdi Moşe, Aaron ve Altın Buzağı olayına geri dönelim. Her ne kadar Tanrı'nın ve Moşe'nin buzağıyı büyük bir günah olarak gördükleri gayet açıksa da, Aaron'un halkı yatıştırmaya istekli olması – basitçe "Hayır" demesi halinde onların kendisini öldürüp günahı yine de işleyeceklerini hissederek onları geciktirmeye çalışması – tamamen yanlış değildi. Şüphesiz, o anda halkın bir Aaron'a değil, bir Moşe'ye ihtiyacı vardı. Ama başka koşullarda ve uzun vadede her ikisine de muhtaçtılar: Hakikat ve adaletin sesi olarak Moşe'ye, uzlaşma ve barışı tesis etme becerileriyle Aaron'a.

İşte, sonunda Aaron'un, geleneğin uzun bir dönemi kapsayan değerlendirmesinde barıştıcı bir kişilik olarak öne çıkması bu şekilde olmuştur. Barış tek erdem değildir ve barışı tesis etmek liderliğin tek görevi değildir. Liderlik Aaron'a bırakıldığı zaman halkın bir Altın Buzacağı yapmış olduğu gerçeğini asla unutmamamız gerekir. Ama aynı zamanda, sırf hakikat ve adalet tutkusunun yeterli olduğunu da asla düşünmemeliyiz. Kısacası, liderlik, farklı mizaçları, çatışan sesleri ve çarpışan değerleri bir arada tutabilme kapasitesidir.

Her liderlik ekibinin hem bir Moşe'ye, hem de bir Aaron'a, hem bir hakikat sesine hem de bir barış kuvvetine ihtiyacı vardır.

#### Şabat Sofrası İçin Tartışma Soruları:

1. Moşe ve Aaron'u liderlik tarzlarındaki farkı siz nasıl görüyorsunuz ve hangisini daha etkili buluyorsunuz?
2. Ödün vermenin, prensiplerde diretmeye göre daha faydalı olduğu bir durum aklınıza geliyor mu?
3. Bir takım ortamında, örneğin bir projede veya bir spor ekibinde, hem bir "Moşe" hem de bir "Aaron" olması fikri nasıl uygulamaya geçirilebilir?